

Trianon a hazai közvélemény szemében

Bevezetés

A Trianon 100 MTA-Lendület Kutatócsoport 2020 májusában országos telefonos (CATI) közvéleménykutatást végzett a Soreco Research Kft. közreműködésével a trianoni békeszerződés aláírásának századik évfordulója kapcsán. A kutatás keretében vizsgáltuk a békeszerződéssel kapcsolatos ismereteket, a vélt vagy valós előzményekkel, illetve következményekkel kapcsolatos vélekedéseket, valamint a határon túli magyar közösségekkel kapcsolatos ismereteket és attitűdöket is. A kutatás során megvizsgáltuk azt, hogy „Trianon” miként reprezentálódik a mai közgondolkodásban, 100 év elteltével milyen véleménykülönbségek azonosíthatóak az egyes társadalmi-demográfiai szegmensekben.

A felmérésben 1048 felnőtt magyarországi lakos vett részt, a kutatás mintája nemre, életkorra, iskolázottságra, a lakóhely településtípusára és megyéjére reprezentálja a teljes felnőtt sokaságot. A közölt adatok +/-3%-os pontosságúak 95%-os konfidenciaintervallumot tekintve.

Jelen írás az eredmények első olvasata alapján készített **gyorsjelentés**. A tanulmányban elsősorban a kérdésekre adott válaszok főbb eloszlásait tesszük közzé, utalva az esetlegesen meghúzódozó szocio-demográfiai és politikai ideológiai háttérből fakadó különbségekre. Az adatok részletes feldolgozását 2020 kora őszeig tervezzük elkészíteni.

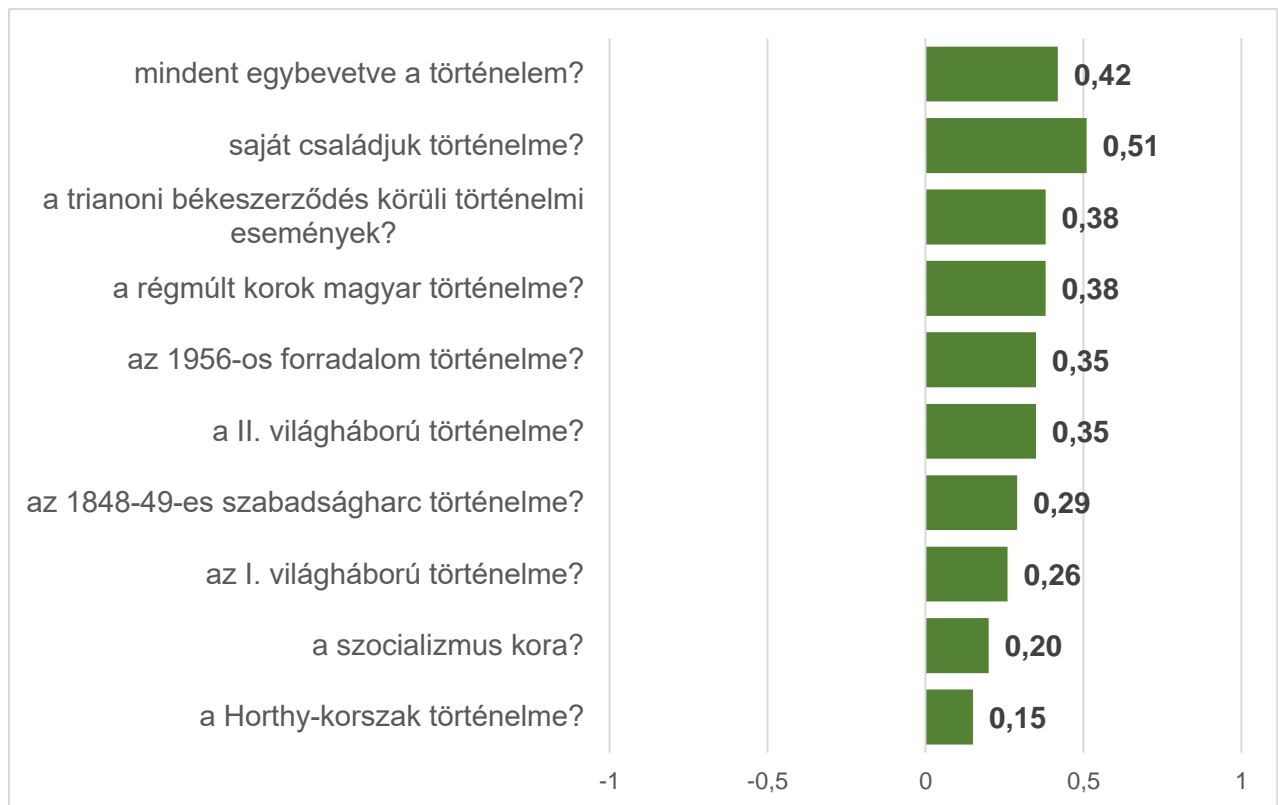
A magyar történelem általános megítélése

A felmérés tanúsága szerint a magyarok kifejezetten érdeklődnek a történelmi kérdések iránt: a megkérdezettek 78 százaléka nyilatkozott úgy, hogy inkább vagy nagyon érdekli a történelem. A legnagyobb érdeklődést (81%) a saját családtörténet váltja ki, de a régmúlt korok magyar történelme (78%), illetve a XX. század hazai eseményei is sokakat érdekelnek. A trianoni békeszerződés körüli történelmi eseményekre négyből három megkérdezett kíváncsi, így ez a korszak az egyik legnagyobb érdeklődést kiváltó időszak a legújabb kori magyar történelemben. A legkevésbé – de még mindig inkább igen – a szocializmus (62%) és a Horthy-rendszer történelme (58%) iránt mutatkozik érdeklődés.¹

---

¹ Az alapeloszlásokat a mellékletben közöljük.

1. ábra: Mennyire érdekli Önt... – érdemben válaszolók, átlagok -1-től (egyáltalán nem érdekli) – +1-ig (nagyon érdekli) terjedő skálára vetítve

A többség inkább negatívan értékeli a magyar történelem alakulását: 83 százalékuk szerint ugyan fordultos az események sora, de ettől az aránytól alig maradnak el azok (81%), akik szerint egyúttal tragikus is ez a folyamat. A megkérdezettek 61 százaléka szerint a magyar történelem összességében dicsőséges, ugyanakkor sikeresnek csupán 32, szerencsésnek pedig csak 20 százaléknyan aposztrofálják. Mindez interpretálható úgy, hogy a többség szerint bár voltak a magyar történelemben dicsőséges időszakok, a sok fordulóponton inkább szerencsétlenül és sikertelenül alakult az ország sorsa, melyet végeredményben így inkább tragikusnak lehet jellemezni.

A felsorolt jelzőket az egyes szocio-demográfiai és politikai ideológiai önbesoroláson alapuló csoportok² egymáshoz nagyon hasonlóan értékelték. Jellemző, hogy érdemi eltérést lényegében csak a „dicsőséges” jellemző kapcsán találtunk: míg a baloldaliak és a liberálisok valamivel kevésbé, addig a jobboldaliak és a konzervatívok valamivel inkább jellemzőnek tartják ezt a magyar történelemre vonatkozóan. Megfigyelhető az is, hogy minél iskolázottabb valaki, annál kevésbé tartotta ezt a jelzőt relevánsnak.

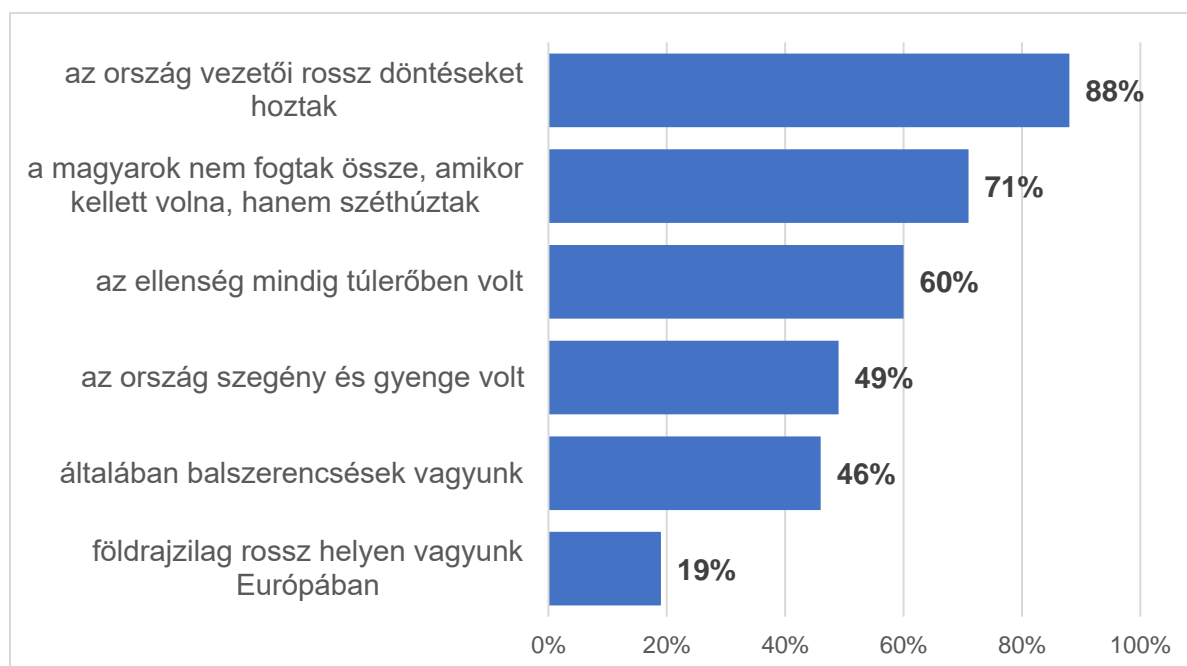
² A gyorsjelentésben a következő szocio-demográfiai csoportok szerint vizsgáltuk a kérdésekre adott válaszokat: nem, életkor, iskolázottság, lakóhely településtípusa és régiója, aktivitás, szubjektív jövedelmi helyzet. Két kérdés segítségével mértük a politikai ideológiai azonosságot: egyrészt arról lehetett nyilatkozni, hogy inkább baloldalinak vagy inkább jobboldalinak; másrészt arról, hogy inkább konzervatívnak, liberálisnak vagy szociáldemokratának tartja-e magát a válaszadó.

1. táblázat: Ön szerint mennyire jellemzőek a magyar történelemre a következő jelzők? – összes megkérdezett, % és érdemben válaszolók, átlagok -1-től (egyáltalán nem jellemző) – +1-ig (nagyon jellemző) terjedő skálára vetítve

	egyáltalán nem	inkább nem	inkább igen	teljesen	NT/NV	átlag (-1/+1)
fordulatos	3%	13%	40%	43%	2%	+0,54
tragikus	3%	14%	44%	37%	1%	+0,49
dicsőséges	6%	31%	49%	12%	1%	+0,15
sikerés	14%	51%	29%	3%	3%	-0,22
szerencsés	22%	56%	18%	2%	2%	-0,39

A hazai közvélemény Magyarország legtragikusabb eseményének tartja a trianoni békeszerződés történéseit – több mint 40 százaléknyan jelölték meg a száz évvel ezelőtti eseményeket. A békeszerződéshez vezető vélt vagy valós okokkal a későbbiekben még részletesebben foglalkozunk, de általában véve a tragikus eseményeket jellemzően belső okokkal magyarázzák a magyarok: a regnáló vezetők rossz döntéseket hoztak (88%), miközben széthúzás volt az összefogás helyett (71%), ráadásul az ország szegény és gyenge volt (49%). Az ellenség túlerejét, illetve a balszerencsét mint nemzeti sorstényezőt 60 és 46 százaléknyan említették – azaz jócskán akadnak, akik külső oktatáson találják meg a tragikus történelmi események okait. Érdekes, hogy az ország földrajzi fekvését (ezzel pedig hatalmi ütközőzóna mivoltát) csupán közel minden ötödik válaszadó jelölte meg (19%). A válaszokban a szocio-demográfiai és politikai ideológiai csoportok között nincs lényegi eltérés – egyedül a nők körében magasabb (56%) azok aránya, akik szerint a tragikusan alakult történelmi fordulóponthoz az ország szegénysége és gyengesége vezetett.

2. ábra: Véleménye szerint mi okozta a magyar történelem tragikus eseményeit? – összes megkérdezett, %

Családi és személyes kötődés

A kutatásban résztvevők 8 százalékának családjánál fordult elő, hogy valamely felmenő a békeszerződés megkötésének időszakában költözött át a jelenlegi ország területére. Közel minden tizedik (9%) megkérdezett esetében a Horthy-korszakban vagy a II. világháború időszakában, 6 százaléknál válaszó esetében pedig a hetvenes-nyolcvanas években volt erre precedens. Az elmúlt 30 évben átköltözött rokonról a minta 8 százaléka adott számot. Mindez azt jelenti, hogy a válaszóknak 28 százalékának van határon túlról átköltözött rokoni ága. Összességében közel minden ötödik (18%) magyarországi magyarnak van jelenleg olyan rokona, aki a történelmi Magyarország területén, de a jelenlegi határokon túl él, miközben a minta 2 százaléka maga is (születését tekintve) határon túli. Határon túli magyar ismerőssel a megkérdezettek 37 százaléka rendelkezik. A szocio-demográfiai háttérjellemzők nem mutatnak tendenciózus eltéréseket e kérdésben, ahogy a politikai ideológiai önbesorolás sem – azaz ugyanolyan arányban van határon túli családi/ismeretségi érintettség bal- és jobboldalon; konzervatív, liberális és szociáldemokrata „oldalon” egyaránt.

Ismeretek a trianoni békeszerződés körülményeivel kapcsolatban

A megkérdezettek 7 százaléka nyilatkozott úgy, hogy jól tájékozottnak tartja magát a trianoni békeszerződéssel kapcsolatban, részletesen ismeri az okokat és a következményeket is. A minta több mint harmada (35%) ugyan a részletekkel annyira nincs tisztában, mégis alapvetően tájékozottnak tartja magát a történésekkel kapcsolatban. A relatív többség, a hazai felnőtt lakosság közel fele (48%), saját bevallása szerint is keveset tud, és csak egy-két dolgot tud kiemelni a békeszerződéssel kapcsolatban. Ráadásul minden tizedik megkérdezett még

ennél is kevesebb ismerettel rendelkezik: szinte semmit sem tudnak a történekről. Mindezek az arányok annak fényében elgondolkodtatók, hogy mint láttuk, a korszak iránt kifejezett érdeklődés mutatkozik, illetve a trianoni eseményeket a letragikusabb történelmi fordulópontok között tartják számon.³ Mindenesetre a megkérdezettek 52 százaléka sem családi, sem ismeretségi körben nem szokott a témáról beszélgetni, és további 43 százalék esetében is csak hébe-hóba kerül elő a téma – minden huszadik megkérdezett viszont rendszeresen beszélget a korszakról. Mind a békeszerződés körülményeiről szóló tudás, mind az eseményekkel kapcsolatos diszkurzivitás mértéke a férfiak, az iskolázottabbak, valamint a konzervatívok/jobboldaliak körében valamivel magasabb.

A kutatásban lehetőségünk volt néhány ténykérdéssel kapcsolatos „lakossági tudást” is tesztelni: milyen arányban ismerik a trianoni békeszerződés pontos időpontját; mit gondolnak a terület- és lakosságvesztés mértékéről; illetve mit tudnak a békeszerződés idején jellemző nemzetiségi arányokról.

A békeszerződés pontos évszámát (1920) a válaszadók 43 százaléka idézte fel helyesen. Hasonló arányban (43%) voltak azok, akik nem tudtak válaszolni a kérdésre, 14 százaléknyan pedig helytelen választ adtak (igaz, többségük az 1918-21 közötti időszakot jelölte meg). A békeszerződés hónapját és napját (június 4.) a válaszadók 30 százaléka mondta jól, közel kétharmaduk (64%) viszont nem vállalkozott arra, hogy megválaszolja a kérdést, 6 százalékuk pedig nem adott helyes választ. **Össességében napra pontosan a megkérdezettek 27 százaléka tudta jól a békeszerződés aláírásának időpontját.**

A történelmi Magyarország területi veszteségére vonatkozó kérdésre⁴ a megkérdezettek 10 százaléka nem tudott válaszolni, 54 százalékuk pedig a valósnál kevesebbet, 5 százaléka pedig nagyobbát mondott – 31 százalékuk így a tényleges értékhez közeli választ adott.⁵

A lakosságszámban mért csökkenést 16 százaléknyan nem akarták megbecsülni, 54 százaléknyan a valóshoz képest kisebb, 10 százaléknyan pedig nagyobb értéket mondtak – a helyes választ 20 százaléknyan tudták.⁶

---

³ A differencia még abban az esetben is magas, ha feltételezünk valamilyen mértékű „válaszadói kompetenciahatást” is – azaz azok vesznek részt jelen kutatáshoz hasonló felmérésben, akiket érdekel a témakör, kompetensnek érzik magukat arra, hogy válaszokat fogalmazzanak meg.

⁴ A válaszok helyességének megállapításakor nem ragaszkodtunk a számszaki pontossághoz. A területi veszteség esetén a 62-72% közötti, a lakosság veszteség esetén az 52-62% közötti, a nem magyar nemzetiségűek aránya esetén pedig a 42-52% közötti intervallumokba eső válaszokat tartottuk elfogadhatónak.

⁵ A területi veszteségek kapcsán további 25 százalék 60 százalékot mondott, vagyis ha ezt is elfogadjuk helyes válaszként, akkor a magyarok több mint fele (56%) helyesen tudja a területvesztés mértékét.

⁶ Ebben az esetben további 22 százalék nyilatkozta azt, hogy a népesség 50 százaléka került a határon túlra, a népességvesztés aránya ennél magasabb volt, de ha ezt is elfogadjuk, akkor már a magyarok többsége 42 százaléka nagyjából jól becsülte meg a lakosságszám csökkenését.

Végezetül a történelmi Magyarország területén élő **nem magyar nemzetiségű népesség arányára vonatkozóan** a megkérdezettek több mint negyede (26%) nem tudta a választ, 61 százaléka a ténylegesnél kevesebbet, 4 százaléka magasabb arányt mondott, **így végül mindössze 9 százaléknian tudtak (közel) jól válaszolni a kérdésre**⁷. Ahogy látható, mindhárom kérdés esetén **a relatív többség inkább alulbecsülte a tényleges értékeket** (mind a terület- és lakosságvesztést, mind pedig a nem magyar nemzetiségűek arányát a történelmi Magyarország területén), és a népesség viszonylag kis hányada van tisztában a száraz tényekkel. A trianoni békeszerződés pontos dátumát, a terület- és lakosságvesztés mértékét, illetve a nem magyar nemzetiségűek arányát a történelmi Magyarország területén csupán a népesség egy százaléka tudta többé-kevésbé helyesen. Ha a területi-, népesség-, és nemzetiségi arányokkal megengedőbbek vagyunk, akkor is a népesség csupán 7 százaléka van tisztában a tényekkel.

A fenti kérdéshez képest talán még nehezebb dolguk volt a válaszadóknak akkor, amikor abban kértük a segítségüket, hogy 16 lehetséges okról mondják el, véleményük szerint valós okai lehettek a trianoni békeszerződésnek vagy sem. **A legelfogadottabb három magyarázat szerint a trianoni békeszerződéshez a háborúban győztes nagyhatalmak geopolitikai törekvései, a szomszédos országok terjeszkedési törekvései és területi igényei, valamint az első világháborús vereség vezetett.** E magyarázatokat a válaszadók 70-78 százaléka tartja meghatározó szempontnak. A közép-európai nemzetiségi törekvéseket, az Osztrák-Magyar Monarchia gyengítését, illetve a francia politikai elit magyarellenességét a magyarok 60-62 százaléka tartja kulcsfontosságú, de az előbbieket mellett másodrangú okoknak. A francia miniszterelnök személyes magyarellenességét, a békeszerződés enyhítésére irányuló sikertelen magyar lobbitevékenységet és a magyar békedelegáció tárgyalásainak kudarcát, Károlyi Mihály politikáját vagy éppen az ország diplomáciai elszigeteltségét tízből négy-öt válaszadó említette fontos okként – bár ezekben a kérdésekben már markáns bizonytalanság is érzékelhető a válaszokban. Az ország korábbi nemzetiségi politikáját, a szabadkőművesek bomlasztási tevékenységét, az őszirózsás forradalom győzelmét és a Tanácsköztársaság időszakát, illetve a Magyarországgal ellenséges újságírók, közéleti szereplők tevékenységét a korábbiakhoz képest kisebb arányban, de többségében még mindig meghatározó tényezőként azonosították.

---

⁷ Megjegyeznénk azonban, hogy a megkérdezettek 12 százaléka azt válaszolta, hogy 40 százalék volt a nem magyar nemzetiségűek aránya, így ha ezt is elfogadjuk, akkor ez az arány némileg kedvezőbb, 21 százalékra módosul. Ezzel együtt az egyértelmű, hogy a közvélemény többsége jelentősen alulbecsli a nem magyar nemzetiségűek arányát a történelmi Magyarország területén.

2. táblázat: A következőkben néhány, a trianoni békeszerződéshez vezető, vélt vagy valós okot sorolunk fel. Kérjük, iskolai osztályzatok segítségével mondja meg, Ön szerint mennyire lehettek okai a trianoni békeszerződésnek! – összes megkérdezett, % és átlagok -1-től (egyáltalán nem) – +1-ig (meghatározó oka volt) terjedő skálára vetítve (érdemben válaszolók)

	egyáltalán nem	inkább nem	is-is	inkább igen	meghatározó oka volt	NT/NV	átlag (-1/+1)
A győztes nagyhatalmak törekvése, hogy megváltoztassák a korábbi határokat és új, erős szövetségeket szerezzenek.	2%	2%	12%	27%	51%	6%	0,66
A szomszédos országok terjeszkedési törekvései/területi igényei.	3%	4%	16%	25%	46%	6%	0,58
Az első világháborús vereség	3%	5%	14%	27%	43%	6%	0,55
A közép-európai, román, szerb, szlovák nemzetiségi törekvések	2%	5%	22%	30%	32%	9%	0,46
Az Osztrák-Magyar Monarchia balkáni befolyási övezetének gyengítése, megszüntetése (Szerbia és Románia erősítésével)	2%	5%	22%	32%	29%	10%	0,45
A francia politikai elit magyarellenessége	4%	6%	19%	31%	29%	10%	0,42
A francia miniszterelnök, Clemenceau személyes magyarellenessége (magyar származású menyje miatt)	7%	10%	20%	28%	24%	12%	0,29
Sikertelen magyar lobbitevékenység a békeszerződés rendelkezéseinek enyhítésére	5%	11%	27%	24%	24%	10%	0,29
A trianoni béke delegáció személyi összetétele, tárgyalási taktikája	8%	9%	25%	26%	22%	10%	0,25
Károlyi Mihály politikája	5%	10%	31%	25%	15%	15%	0,21
Az ország diplomáciai elszigeteltsége	7%	10%	28%	27%	17%	11%	0,21
Magyarország korábbi nemzetiségi politikája	7%	12%	31%	25%	14%	10%	0,14
A szabadkőművesek törekvése az Osztrák-Magyar Monarchia felbomlására	10%	10%	26%	22%	16%	16%	0,14
A Tanácsköztársaság időszaka	9%	11%	29%	24%	13%	14%	0,13
Az őszirózsás forradalom győzelme	10%	14%	28%	23%	12%	14%	0,07
Magyarországgal ellenséges újságírók, közéleti szereplők tevékenységei	10%	14%	26%	22%	13%	14%	0,07

Trianonnal kapcsolatos attitűdök

Száz évvel a békeszerződés sokkja után viszonylag egyöntetű igény mutatkozott meg a válaszadók körében arra vonatkozóan, hogy **a trianoni békeszerződés előzményeit és következményeit a szomszédos nemzetek perspektívájából is megértsük – legalábbis négyből három megkérdezett inkább fontosnak tartaná e szempont beemelését a korszak értelmezési kontextusába.**

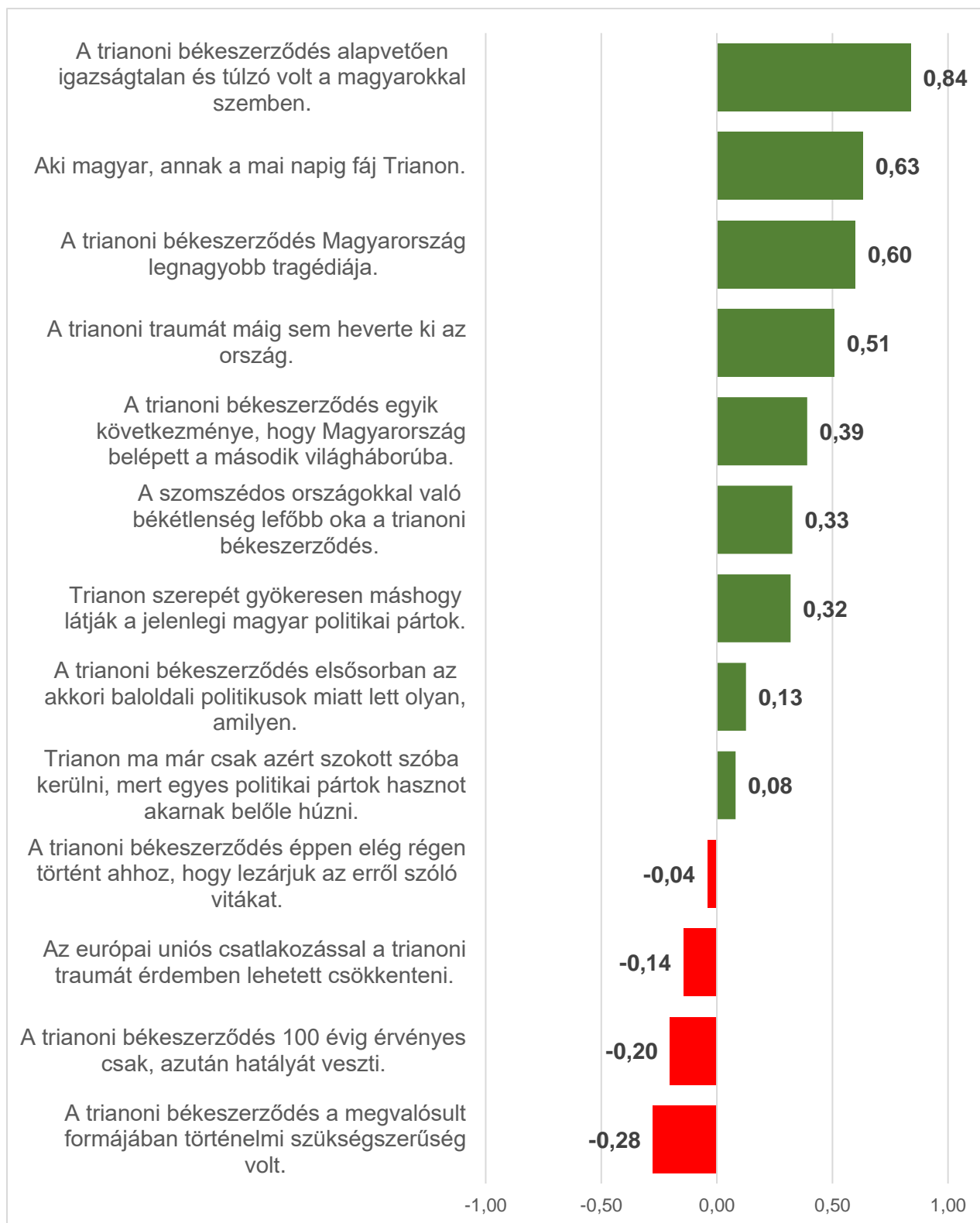
Gyakorlatilag nincs olyan magyar, aki ne úgy gondolná, hogy a trianoni békeszerződés alapvetően igazságtalan és túlzó volt a magyarokkal szemben (94%). Ugyancsak alig vitatják, hogy a békeszerződés volt Magyarország legnagyobb tragédiája (85%), ahogy körülbelül ugyanilyen mértékben (84%) értenek egyet azzal a kijelentéssel is, hogy "Magyar az, akinek fáj Trianon".⁸ Az első háromnál valamivel kisebb mértékben (77%) értenek egyet azzal, hogy a trianoni traumát máig nem heverte ki az ország. Lényegében e fenti négy tételt számíthatjuk a Trianonnal kapcsolatos nemzeti emlékezet sarokpontjainak. A II. világháborús szerepvállalást, illetve a szomszédos országokkal való békétlenséget a többség (71-71%) szintén a békeszerződéshez köti. Jelen gyorsjelentésben nincs lehetőségünk annak okát megmagyarázni, hogy miért gondolja úgy a magyarok többsége (65%), hogy Trianon szerepét gyökeresen máshogy látják a jelenlegi magyar politikai pártok – miközben ahogy láttuk a fentiekben, szavazóik attitűdje között koránt sincs éles differencia. A minta szűk többsége (54%) szerint Trianon a korabeli baloldali politikusok miatt lett olyan, amilyen. Megosztottság látszik két másik, aktuálpolitikai diskurzushoz köthető állítás kapcsán is: a trianoni békeszerződés felemlegetése csak pártpolitikai haszonszerzést szolgál, illetve már le kellene zárni a békeszerződéssel kapcsolatos vitákat vagy sem. A szűk többség (55%) mindenesetre elutasítja, hogy az uniós csatlakozással érdemben lehetett csökkenteni a trianoni traumát. Azt az állítást, miszerint a trianoni békeszerződés csak 100 évig érvényes, és június negyediké után hatályát veszti, a többség (54%) helyesen tévhitnek gondolja – ugyanakkor elgondolkodtató, hogy a megkérdezettek harmada szerint nem az. Végezetül összességében azt, hogy a békeszerződés történelmi szükségszerűség volt, a többség (61%) inkább elutasítja – de ez lényegében rímel a legelfogadottabb Trianonnal kapcsolatos attitűdökre.

---

⁸ Emlékeztet, hogy a kijelentés Patrubány Miklósnak, a Magyarok Világszövetsége nevű szervezet elnökének a leleménye, holott sokszor tévesen Illyés Gyulához kötik. Erről ld.: <https://24.hu/tudomany/2017/06/08/magyar-az-akinek-faj-trianon-hirtelen-felindulasbol-jott/>

3. ábra: Mennyire ért egyet az alábbi állításokkal: teljesen, inkább igen, inkább nem vagy egyáltalán nem? – érdemben válaszolók, átlagok -1-től (egyáltalán nem) – +1-ig (teljesen) terjedő skálára vetítve

A korábbiakban már esett arról szó, hogy a közvélemény egy markáns része a korszak magyar politikai baloldalát teszi – legalább részben – felelőssé a trianoni békeszerződés körülményeiért. Lényegében ez tükröződik abban is, hogy miként ítélik meg az I. és II.

világháború közötti időszak meghatározó politikusait: inkább pozitívan vagy inkább negatívan. A nem szakmai utókor a legkedvezőbb értékelést Bethlen Istvánnak adja, de alapvetően pozitív a megítélése gróf Apponyi Albertnek, Teleki Pálnak és Tisza Istvánnak is. Erősen megoszlanak az értékelések Károlyi Mihály, Horthy Miklós (és a „kontroll” politikusként beemelt) Kádár János kapcsán – körülbelül hasonló arányban tartják pozitív és negatív szereplőnek őket. Kun Béla megítélése egyértelműen negatív. Horthy esetében a férfiak, a 18-39 évesek, az aktívak, valamint a jobboldali és konzervatív kötődésűek nyilatkoztak kedvezőbben; Kádárt pedig inkább a nők, a legalább 50 évesek, a legfeljebb szakmunkás végzettségűek, a nyugdíjasok, a kedvezőtlenebb anyagi helyzetben élők, az Észak-Magyarországon és Dél-Alföldön élők, a községek lakói, valamint a baloldali és szociáldemokrata kötődésűek tartják pozitívabb politikai szereplőnek. Azaz Horthy megítélése inkább az ország politikai megosztottságát, Kádár megítélését a politikain túlmutatóan életkori és szociális szempontok is befolyásolják. Károlyi Mihály megítélése – Horthyhoz hasonlóan, de azzal ellenkező előjellel – szintén politikai indíttatású: a nők mellett inkább a magukat baloldalinak, szociáldemokratának, illetve liberálisnak tartók tekintik szimpatikusabbnak.

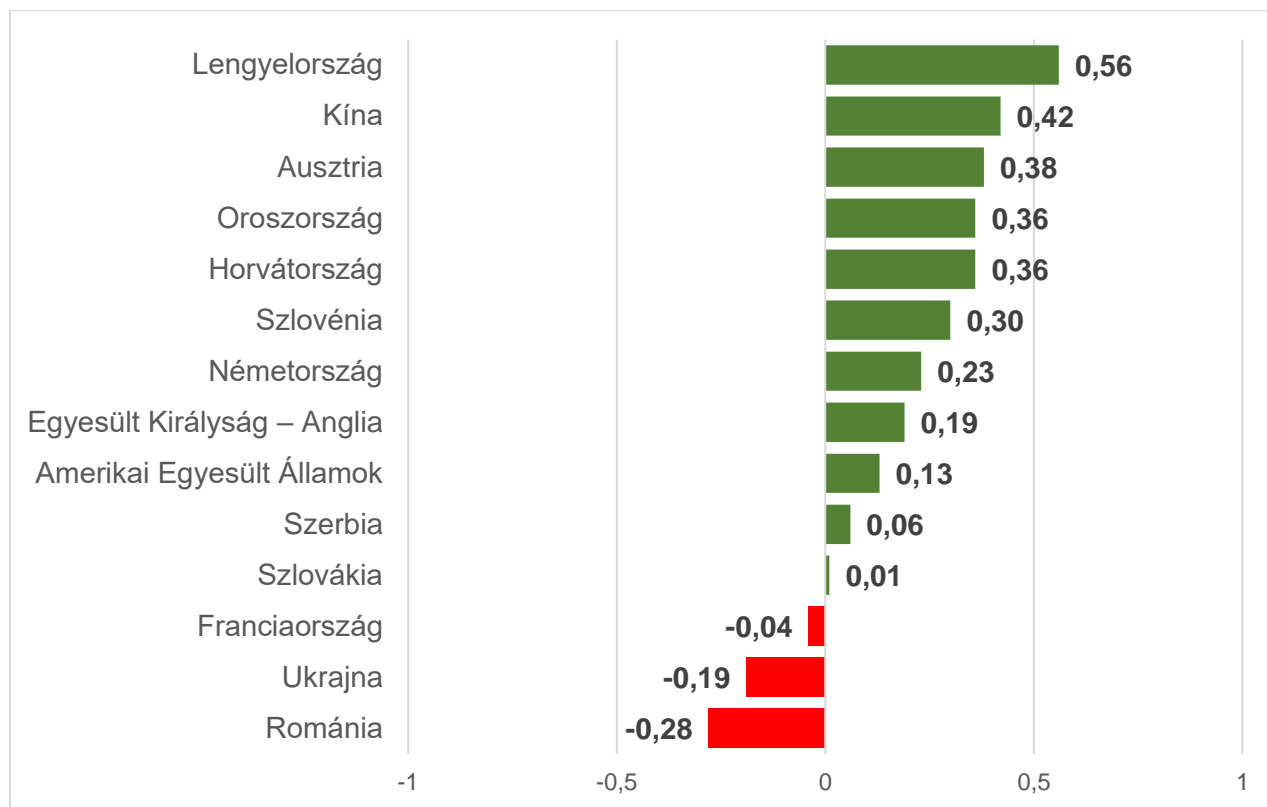
3. táblázat: Most felolvasom néhány XX. századi történelmi személyiség nevét. Ön szerint milyen szerepet játszottak hazánk történelmében: pozitívat, inkább pozitívat, inkább negatívat vagy negatívat? – az adott politikust nem ismerők aránya, illetve megítélésük -1-től (negatív) – +1-ig (pozitív) terjedő skálára vetített átlagai (érdemben válaszolók)

	nem ismeri	átlag (-1/+1)
Bethlen István	15%	0,58
gróf Apponyi Albert	35%	0,40
Teleki Pál	12%	0,36
Tisza István	15%	0,33
Károlyi Mihály	13%	0,06
Horthy Miklós	3%	0,05
Kádár János	2%	0,00
Kun Béla	10%	-0,34

Trianon kapcsán természetesen mindig felmerül a szomszédos országokkal, illetve a nagyhatalmakkal kapcsolatos mindenkori viszony, így egy kérdés erejéig kitértünk erre kutatásunkban is. A magyarok szerint a legjobb viszonyunk egyértelműen Lengyelországgal van, de ebben a sorban némileg talán meglepő Kína második helyezése. Aktuálpolitikai kontextusban azonban nem meglepő Ukrajna helyezése, valamint történelmi kontextusban Románia helyezése sem: a két ország a lista alján, már inkább a barátságtalan viszonyt leíró zónában található. A Franciaországgal kapcsolatos vélemények azonban érdekesek: első olvasatra nem gondolhatunk mást, mint a trianoni békeszerződés létrejöttében játszott, vélt vagy valós szerepe okozhatja a két ország viszonyának ambivalens, de egy hajszálnyival

inkább kedvezőtlenbe hajló értékelését⁹. Az mindenesetre jól látszik, hogy a „hagyományos” országok közötti régi sérelmeket a kortárs érdekek és a kormányzat képesek felülírni, azaz a történelmi emlékezet kontextuális alapvetései relatíve könnyen változtathatók.

4. ábra: Hogyan értékelné Magyarország viszonyát a következő országokkal? – érdeemben válaszolók, átlagok -1-től (nagyon rossz) – +1-ig (nagyon jó) terjedő skálára vetítve

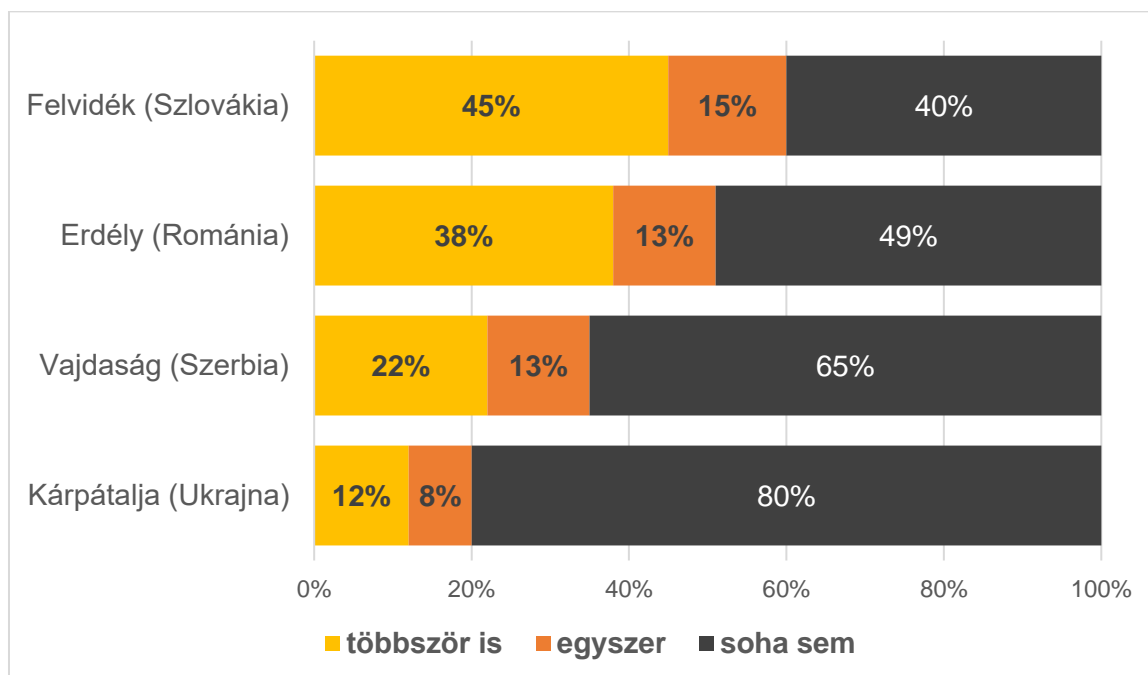

Határon túli magyarok

A kérdőív utolsó blokkja a határon túli magyarok helyzetének megítélésével foglalkozott. Bevezetesként kíváncsiak voltunk arra, a magyarok milyen aránya rendelkezik személyes benyomásokkal a magasabb arányban magyarok lakta határon túli területekkel kapcsolatban. Eszerint a legtöbben (60%) Felvidék területein jártak már korábban, de a szűk többség (51%) Erdélyben is járt már egyszer. Vajdaságban a megkérdezettek alig több mint harmada (35%), Kárpátalján pedig csupán ötöde fordult meg korábban. Az eredményekből látszik, hogy az, aki egyszer eljut e vidékekre, nagy valószínűséggel ismét meglátogatja azokat a későbbiekben. **Azok aránya, akik mind a négy kérdezett területen többször is jártak, mindössze 5%; míg azoké, akik egyik helyen sem voltak, még 27 százaléknyi.**

⁹ Jellemző, hogy a jelenlegi francia és a magyar viszonyt a férfiak, a jobboldali, a konzervatív és a szociáldemokrata (!) kötődésűek inkább kedvezőtlenebbnek, a liberálisok inkább kedvezőbbnek értékelik.

5. ábra: Ön járt-e az alábbi határon túli területek valamelyikén? - összes megkérdezett, %

Viszonylag egyértelműnek látszik, hogy a magyarországi magyarok szemében hol a legjobb és hol a legrosszabb határon túli magyarnak lenni. **A megkérdezettek 34 százalékáa szerint a felvidéki magyarok helyzete a legkedvezőbb, de 23 százalékáa szerint inkább a Vajdaságban élők a legjobb.** Ez utóbbiban valószínűleg tetten érhető a „jugó” nosztalgia hatása. **A legrosszabb helyzetben a kárpátaljai magyarok vannak a többség (43%) szerint, de relatíve sokan említették az erdélyi magyarokat is (23%).** Azok, akik mindegyik kérdezett helyszínen többször is jártak, valamivel magasabb arányban gondolták legrosszabb helyzetűnek a kárpátaljai, és legjobb helyzetűnek a felvidéki magyarok helyzetét (54 és 40%). **Ugyanakkor, ha csak azt nézzük, hogy a megkérdezett járt-e abban a térségben, amiről véleményt alkot, akkor az erdélyi és vajdasági magyarok helyzete valamivel kedvezőbb, a kárpátaljaiaké pedig valamivel kedvezőtlenebb – azaz Erdély és a Vajdaság kapcsán a közvélekedésben inkább kedvezőtlenebb, Kárpátalja esetében pedig valamivel kedvezőbb kép él, mint azt a valóságban tapasztalják az odalátogatók.**

4. táblázat: Ön szerint a határon túli magyarok helyzete hol...– összes megkérdezett, %

	a legrosszabb?	a legjobb?
Felvidék	5%	34%
Kárpátalja	43%	3%
Erdély	23%	12%
Vajdaság	9%	23%
egyforma	6%	6%
NT/NV	14%	22%

A határon túli magyarság létszámával kapcsolatban is megkérdeztük a kutatásban résztvevőket: tudják-e, körülbelül mennyi magyar él a négy számba vett területen. Sokatmondó, hogy **az összes térségre igaz, hogy minden második ember nem tudott választ adni a kérdésre – még tippelésre sem vállalkozott.** A legnagyobb arányban a kárpátaljai és a vajdasági magyarok lélekszámát mondták meg helyesen (előbbi esetben 26, utóbbiban 24 százaléknian).¹⁰ **A felvidéki magyarok számát 16, az erdélyiek számát mindössze 8 százaléknian becsülték meg hozzávetőlegesen jól. Jellemző, hogy Erdély és Felvidék esetében a helytelen válaszok inkább alulbecslést, Vajdaság és Kárpátalja esetében pedig inkább felülbecslést mutatnak.** A becslés helyességében tendenciózus összefüggést a vizsgált háttérváltozók alig mutatnak, és ez igaz a politikai ideológiai kötődésre, valamint a személyes tapasztalatra (járt-e már ott korábban) is.

Alapvetésként él, hogy a magyar nemzet határai nem esnek egybe az ország közigazgatási határaival; ahogy az is, hogy a határon túli magyarokat a mai napig számos hátrányos megkülönböztetés éri, és fontos, hogy az anyaország támogassa a határon túliak autonómiatörekvéseit – ezekkel az állításokkal a válaszadók mintegy nyolctizede ért egyet. **Hasonló mértékben (80%) utasítja el a közvélemény azt az állítást is, hogy a határon túli magyarok kevésbé lennének magyarok, mint a magyarországiak. A kettős állampolgárság megadásával (16 évvel a kérdést felvető népszavazást követően) a megkérdezettek 70 százaléka ért egyet. A kettős állampolgárság kedvező fogadtatása mellett azonban a válaszadók többsége (58%) nem ért egyet azzal, hogy a határon túli magyaroknak szavazati jogot is biztosítottak.**

A közvélemény hajlamos ugyanakkor bizonyos romantikával gondolni a határon túli magyarokra: erre utal, hogy a válaszadók 72 százaléka szerint a határon túli magyarok jobban őrzik a hagyományokat, de az is, hogy a megkérdezettek kétharmada szerint a határon túliak vallásosabbak, mint a magyarországiak. Mindemellett igaz, hogy az anyaországiak többsége (69%) is elismeri, hogy a határon túliakkal kapcsolatban számos előítélet él Magyarországon. Ilyen előítélet lehet az is, hogy a válaszadók közel harmada (32%) szerint a határon túli magyarok szorgalmasabbak és törekvőbbek, mint a magyarországiak.

A többség (63%) egyetért azzal, hogy a határon túliaknak előnyére válik, hogy két kultúrához is kötődnek, ahogy azzal is, hogy a határon túli magyaroknak elsősorban szülőföldjükön kell boldogulniuk (59%). Erősen megoszlanak a válaszok azzal kapcsolatban, hogy a határon túli magyarok jobb vagy rosszabb körülmények között élnek-e,

---

¹⁰ E kérdés esetében is bizonyos keretek között tartottuk helyesnek a válaszokat. Kárpátalja esetében az 1-200 ezres, Vajdaság esetében a 2-300 ezres, Felvidék esetében a 4-500 ezres, Erdély esetében pedig az 1-1,3 milliós válaszokat fogadtuk el. (Viszonyszámok forrása: Kapitány Balázs: Külhoni magyar közösségek, In. Monostori Judit-Őri Péter-Spéder Zsolt (szerk): Demográfiai portré, 2015, KSH Népszégtudományi Kutatóintézet)

mint a magyarországiak; hogy megfelelő mértékű támogatást biztosít-e számukra az anyaország; illetve hogy az asszimilációjuk vagy az elvándorlásuk biztosan bekövetkezik-e vagy sem.

6. ábra: Mennyire ért egyet az alábbi, határon túli magyarokkal kapcsolatos állításokkal? – érdemben válaszolók, átlagok -1-től (egyáltalán nem ért egyet) – +1-ig (teljesen egyet ért) terjedő skálára vetítve

Melléklet

5. táblázat: Mennyire érdekli Önt... – összes megkérdezett, % és átlagok (-1-től +1-ig terjedő skálára vetítve, érdemben válaszolók)

	egyáltalán nem	inkább nem	inkább igen	nagyon érdekli	NT/NV	átlag (-1/+1)
saját családja történelme?	3%	16%	37%	44%	0%	+0,51
a régmúlt korok magyar történelme?	4%	19%	49%	27%	0%	+0,38
a trianoni békeszerződés körüli történelmi események?	5%	21%	40%	34%	0%	+0,38
a II. világháború történelme?	6%	22%	39%	33%	0%	+0,35
az 1956-os forradalom történelme?	6%	22%	41%	31%	0%	+0,35
az 1848-49-es szabadságharc történelme?	6%	25%	44%	25%	0%	+0,29
az I. világháború történelme?	7%	27%	39%	27%	0%	+0,26
a szocializmus kora?	9%	29%	36%	26%	0%	+0,20
a Horthy-korszak történelme?	10%	32%	35%	23%	0%	+0,15
<i>mindent egybevetve a történelem?</i>	3%	18%	48%	30%	0%	+0,42

6. táblázat: Hogyan értékelné egytől-ötig Magyarország viszonyát a következő országokkal? Az ötös azt jelenti, hogy nagyon jó, az egyes pedig azt, hogy nagyon rossz. – összes megkérdezett, % és átlagok (-1-től +1-ig terjedő skálára vetítve, érdemben válaszolók)

	nagyon rossz	inkább rossz	is-is	inkább jó	nagyon jó	NT/NV	átlag (-1/+1)
Lengyelország	0%	3%	17%	37%	37%	5%	+0,56
Kína	2%	4%	23%	47%	20%	4%	+0,42
Ausztria	2%	4%	28%	44%	18%	3%	+0,38
Horvátország	1%	4%	28%	49%	13%	5%	+0,36
Oroszország	2%	7%	27%	43%	17%	4%	+0,36
Szlovénia	2%	7%	30%	42%	13%	6%	+0,30
Németország	2%	9%	40%	37%	10%	3%	+0,23
Egyesült Királyság – Anglia	1%	10%	40%	34%	7%	7%	+0,19
Amerikai Egyesült Államok	2%	12%	45%	29%	6%	6%	+0,13
Szerbia	4%	15%	45%	26%	4%	6%	+0,06
Szlovákia	5%	17%	50%	22%	4%	3%	+0,01
Franciaország	6%	19%	46%	18%	2%	7%	-0,04
Ukrajna	10%	34%	37%	12%	3%	4%	-0,19
Románia	16%	36%	32%	10%	3%	3%	-0,28

7. táblázat: Az alábbiakban néhány állítást sorolunk fel a trianoni békeszerződéssel kapcsolatban. Kérjük, mondja meg, mennyire ért egyet ezekkel az állításokkal: teljesen, inkább igen, inkább nem vagy egyáltalán nem? – összes megkérdezett, % és átlagok (-1-től +1-ig terjedő skálára vetítve, érdemben válaszolók)

	egyáltalán nem	inkább nem	inkább igen	teljes mértékben	NT/NV	átlag (-1/+1)
A trianoni békeszerződés alapvetően igazságtalan és túlzó volt a magyarokkal szemben.	1%	2%	14%	80%	3%	0,84
Aki magyar, annak a mai napig fáj Trianon.	4%	8%	26%	58%	3%	0,63
A trianoni békeszerződés Magyarország legnagyobb tragédiája.	4%	8%	34%	51%	3%	0,60
A trianoni traumát máig sem heverte ki az ország.	7%	12%	27%	50%	4%	0,51
A trianoni békeszerződés egyik következménye, hogy Magyarország belépett a második világháborúba.	9%	11%	34%	37%	9%	0,39
A szomszédos országokkal való békétlenség legfőbb oka a trianoni békeszerződés.	10%	15%	41%	30%	3%	0,33
Trianon szerepét gyökeresen máshogy látják a jelenlegi magyar politikai pártok.	7%	16%	36%	29%	11%	0,32
A trianoni békeszerződés elsősorban az akkori baloldali politikusok miatt lett olyan, amilyen.	16%	19%	31%	23%	11%	0,13
Trianon ma már csak azért szokott szóba kerülni, mert egyes politikai pártok hasznot akarnak belőle húzni.	20%	21%	27%	25%	6%	0,08
A trianoni békeszerződés éppen elég régen történt ahhoz, hogy lezárjuk az erről szóló vitákat.	32%	17%	22%	25%	4%	-0,04
Az európai uniós csatlakozással a trianoni traumát érdemben lehetett csökkenteni.	28%	27%	27%	13%	5%	-0,14
A trianoni békeszerződés 100 évig érvényes csak, azután hatályát veszti.	40%	14%	14%	20%	12%	-0,20
A trianoni békeszerződés a megvalósult formájában történelmi szükségszerűség volt.	38%	23%	21%	11%	6%	-0,28

8. táblázat: Mennyire ért egyet az alábbi, határon túli magyarokkal kapcsolatos állításokkal? – összes megkérdezett, % és átlagok (-1-től +1-ig terjedő skálára vetítve, érdemben válaszolók)

	egyáltalán nem	inkább nem	inkább igen	teljes mértékben	NT/NV	átlag (-1/+1)
A magyar nemzet határai nem esnek egybe az ország határaival.	7%	8%	28%	52%	5%	0,55
Fontos, hogy Magyarország támogassa a határon túliak autonómiatörekvéseit.	8%	9%	35%	44%	4%	0,49
A határon túli magyarokat a mai napig számos hátrányos megkülönböztetés éri.	8%	9%	39%	40%	3%	0,47
A határon túli magyarok jobban őrzik a hagyományokat, mint mi, itt Magyarországon.	9%	15%	31%	41%	3%	0,40
Magyarország 2010-től biztosította a magyar állampolgárság egyszerűbb megszerzését, a kettős állampolgárságot	14%	13%	33%	37%	3%	0,33
A határon túli magyarok vallásosabbak.	11%	14%	33%	32%	10%	0,31
A határon túli magyarokkal szemben Magyarországon is számos előítélet él.	12%	16%	38%	31%	3%	0,30
A határon túli magyaroknak nagy előnye, hogy két kultúrához is kötődnek.	14%	18%	36%	27%	4%	0,23
A határon túli magyaroknak nem kellene Magyarországra költözniük, inkább a szülőföldjükön kellene maradniuk.	15%	19%	25%	34%	6%	0,22
A határon túli magyarok összességében rosszabb körülmények között élnek, mint mi élünk Magyarországon.	20%	24%	30%	20%	6%	0,04
A határon túli magyaroknak túl sok támogatást ad Magyarország.	24%	21%	24%	25%	6%	0,03
Csak idő kérdése, hogy a határon túli magyar közösségek mikor szűnnek meg: vagy beolvadnak a többségi nemzetbe, vagy elvándorolnak.	22%	25%	29%	20%	5%	0,00
Magyarország a határon túl élő kettős állampolgársággal rendelkező magyaroknak 2010 után szavazati jogot adott.	42%	16%	17%	22%	3%	-0,19
A határon túli magyarok szorgalmasabbak és törekvőbbek, mint a magyarországiak.	34%	27%	21%	11%	7%	-0,26
Az európai uniós csatlakozással ma már nincsen értelme határokról beszélni.	40%	25%	21%	12%	2%	-0,30
A határon túli magyarok kevésbé magyarok, mint a magyarországiak.	61%	19%	12%	5%	3%	-0,61